

Anàlisi i comentari de textos

Unitat 1

Contingut

Lectura

>Un món que s'abandona

Propietats del text

>El text: criteris de classificació

Anàlisi de textos

>Guia per a l'anàlisi i el comentari de text

Tècniques i habilitats

>El resum de textos

Llegir és tot el contrari d'embriagar-se o d'ensopir-se. Es llegeix per comprendre's un mateix, per comprendre els altres, per comprendre el nostre temps. I fins i tot per comprendre el passat, el qual, en última instància, és també passat «nostre», passat d'«avui».

JOAN FUSTER: *Diccionari per a ociosos*. Edicions 62.

¿Si es llegeix –com diu Joan Fuster– per comprendre, és a dir, per copsar el sentit, la natura i la raó de les persones i les coses, per què els joves estudiants, en general, no llegeixen, o no tant com caldria? ¿És una de les conseqüències de la «cultura de la imatge» en què han viscut i, per tant, estan més acostumats a contemplar que no pas a pensar? En tot cas, el fet causa perplexitat i preocupació quan es tracta de joves universitaris. I aquest és el motiu que ha portat l'escriptor i professor Enric Sòria a escriure el text que llegirem.

«Un món que s'abandona» és un dels articles publicats al «Quadern» de l'edició valenciana del diari El País, i després aplegat dins el llibre Cartes de prop, que és un recull de cròniques escrites en aquest mateix diari, en les quals Enric Sòria parla d'allò que viu i veu, d'allò que llegeix i pensa. L'autor ha triat el gènere de la crònica* perquè li permet acollir, dins aquest marc, no solament l'exposició d'esdeveniments concrets, sinó també característiques d'altres gèneres: el caire argumentatiu dels assajos, la reflexió quotidiana del dietari*, la fluïdesa de la narració i l'exactitud descriptiva del relat.

Un món que s'abandona

Si hi ha una cosa en què els professors universitaris de Barcelona, de totes les universitats, públiques i privades, estan completament d'acord és en aquesta: els alumnes no llegeixen. No en tenen el costum i ni tan sols en veuen la necessitat. Ho comenten, de manera informal, als bars o a les tertúlies de la ràdio, i de manera més professional, als claustres acadèmics. Argumenten motius, però no albiren* solucions. Els estudiants de periodisme no llegeixen periòdics i els de literatura no llegeixen novel·les. És clar que hi ha excepcions, però no prou per calmar la inquietud professoral. D'un temps cap ací, s'ha estés tant la sensació que els alumnes arriben mal preparats a les facultats que algunes han posat en marxa una mena de cursos introductoris a l'ensenyament universitari, on s'intenta explicar als estudiants on s'han ficat, què és una biblioteca, com es consulta un llibre d'investigació i aquestes coses. Hi ha gent que queda molt parada.

El professorat té dret a preocupar-se, perquè, fins ara, la lletra, impresa o manuscrita, ha sigut el vehicle principal de tota civilització. La durabilitat dels textos

15 –*verba volant, scripta manent**– i el distanciament crític que permet la lectura han facilitat la difusió i el debat d'ideologies raonables i nocives, però també de la ciència i el mer entreteniment. L'escriptura ha fet possible
20 les societats complexes, la replega d'impostos, el cotxe i l'aspirina, el món en què vivim. Hi ha qui al·lega* que les noves tecnologies han modificat aquesta base ancestral* i que
25 altres canals; que els nostres joves llegeixen i aprenen per internet. Si aquest fóra el cas, jo no tindria res d'essencial a objectar-hi*. Tot canvia. Ens hem d'adaptar a les noves condicions i prou. No estic gens segur que siga tan

*Vocabulari

Crònica. Gènere del periodisme interpretatiu que consisteix en l'exposició, avaluada i amb un estil molt personal, dels esdeveniments o de les situacions que es produeixen en un àmbit i en un espai de temps concret.

Dietari. Llibre en què algú escriu observacions i reflexions dia rere dia.

Albirar. Veure de lluny (alguna cosa) sense distingir-la bé.

Verba volant, scripta manent. Sentència llatina que significa 'les paraules se les emporta el vent, els escrits queden'.

Al·legar. Donar com a raó, com a argument, com a excusa.

Ancestral. Provenint d'un passat llunyà, dels nostres ascendents (ancestres).

Objectar. Oposar-se a una idea o a una afirmació per combatre-la.

30 senzill com això. L'hàbit de la lectura, en paper o en pantalla, avesa* a unes destreses: una certa capacitat d'intuir i d'interpretar, de llegir entre línies, d'ordenar el discurs i de sotmetre'l a examen. Un lector habitual és, per regla general, un espècimen* fàcil de detectar. A la major part dels meus alumnes, un text mínimament complex, o astut, en qualsevol format, els desbarata*. S'avorreixen, entenen del revés el que els vol dir, es perden per les subordinades, no capten les insinuacions ni les matisacions, confonen un escrit polèmic (on els arguments a rebatre també tenen cabuda) amb un escrit confús i qualsevol metàfora trivial* els aclapara*. No és que no llegeixen llibres, és que no llegeixen. I com que, en el meu cas, es tracta d'estudiants de periodisme, és a dir, de gent que, si persevera, s'haurà de passar tota la vida escrivint sense parar, ja em diran vostès si no n'hi ha per a preocupar-se'n.

Potser el fet no és nou, ni tampoc tan greu, justament perquè hi ha excepcions. Joan Fuster sostenia que, fins al segle XIX, la xifra de gent alfabetitzada era molt exigua*. No en calia més. És al segle XIX que els estats estimulen una alfabetització massiva, perquè fa falta gent capaç de llegir i escriure, ni que siga per a mantenir l'administració, que ha crescut molt, o la comptabilitat. Promouen l'alfabetització general, però no el costum de la lectura, que és un hàbit que estimula la reflexió i la crítica, i això és més del que cap poder constituït està disposat a finançar. El lector format, en resum, sempre hauria sigut excepcional.

És una hipòtesi. Els fets no la desmenteixen, o no del tot. Sembla que, encara el 1930, la meitat de la població valenciana era analfabeta (entre les dones, el percentatge arribava al 62 %). A començament de segle, les xifres eren encara més sagnants*. Dins del context europeu, el nostre panorama era esgarrifós, d'un subdesenvolupament endèmic*, angoixant, que contrasta amb la imatge idíl·lica* de tarongers, pessetes*, barraques dolces i llauradors riallers que els que sí que sabien

*Vocabulari

Avesar. Acostumar, fer desenvolupar.

Espècimen. Model, prototip.

Desbaratar. Posar en confusió.

Trivial. De poca importància, senzill.

Aclaprar. Debilitar moralment, fer perdre el coratge.

Exigu -a. Escàs, petit.

Sagnant. Ofensiu, deshonrós, insultant.

Endèmic -a. Molt difícil de corregir o millorar.

Idíl·lic -a. Ideal, plaent, paradisiac.

Pessetes. Plantes herbàcies de flors purpúries molt vistoses.

***Vocabulari**

Xiquet -a. Nen, nena (occ., val.).

Cànter. Càntir (atuell portàtil per posar-hi aigua o altres líquids, de terrissa, de vidre o de metall, habitualment amb ansa, broc i galet).

Carreig. Acció de carregar (transportar d'un lloc a un altre).

55 llegir (i escriure) tenien l'humor de projectar. I com la xifra d'analfabets —d'analfabets literals— anava tot l'altre: una emigració enorme —cap a Amèrica, França o Algèria—, una vida política crispada i una societat bàsicament agrícola amb uns pobles mig abandonats a la seua sort. En el meu, l'aigua potable va arribar als anys 30. Ma mare, que va nàixer l'any 25, encara recorda els temps en què, de xiqueta*, les do-
60 nes havien d'anar amb cànters* a la font pública, per a beure, per a cuinar, per a rentar-se, per a netejar la casa, etcètera. Hi havia un carreig* de recipients i una sociabilitat aquàtica fenomenals, un dia rere l'altre. I el meu poble no era particularment endarrerit, en absolut. Anava així. I no fa tant de temps, si encara hi ha gent que se'n recorda. Molts anys que ens duren. D'altra banda, tothom que disfrutava de l'im-
65 mens privilegi de saber llegir se n'aprofitava tant com podia. Al nostre país es publicava una quantitat enorme de revistes i diaris, cert que primets i amb tiratges quasi testimonials. Eren barats de fer. Els qui en sabien, els llegien i els discutien. Abans de Franco, el gust per la discussió estava més estés que no ara. També això va canviar. I, a València, editorials com Sempere i Prometeo traduïen el bo i millor de la li-
70 teratura universal. ¿Qui eren aquells traductors? ¿I qui triava amb tant d'encert els títols? ¿Quin públic els llegia? Algú ho hauria d'investigar.

Comptat i debatut, ¿hi hem guanyat?, ¿hi hem perdut? Comparativament, les possibilitats actuals semblen il·limitades. Mire els meus estudiants. M'agraden. Sovint apreng d'ells, dels seus punts de vista, de les seues aspiracions. Són jóvens, te-
75 nen gràcia i energia. Són espavilats. Van a una facultat de pagament, i la majoria d'ells han rebut una educació escolar més o menys privilegiada. I han après bé. Els professors han fet un bon treball. Fins i tot redacten bé, sense gaires faltes. Però no llegeixen ni les revistes que parlen de la música que els agrada. Accepten que llegir és una necessitat, però l'entenen com una obligació. No conceben que pugua ser un
80 plaer. Tenen al seu davant l'univers més ric i més extraordinari que han inventat els humans. Podrien explorar-lo, però ni tan sols el veuen. A la majoria no els desperta la menor curiositat. La novetat, en tot cas, és aquesta. Tan nova com la nostra perplexitat davant del fet.

ENRIC SÒRIA: *Cartes de prop*. Editorial Moll.

Enric Sòria va néixer el 1958 a Oliva, localitat de la comarca valenciana de la Safor. Llicenciat en història, ben aviat es dedicà al periodisme i col·laborà en diversos diaris i revistes. Actualment és professor de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Ramon Llull de Barcelona i continua col·laborant en premsa amb la intenció de fer de pont cultural entre el món de la cultura del País Valencià i el de Catalunya (manté una columna setmanal en el diari *Avui* i en l'edició valenciana d'*El País*). Com a escriptor, ha tocat amb fortuna diferents gèneres literaris: la poesia (*Mirall de miratges*, *Varia et memorabilia...*); la prosa del jo en els dietaris (*Mentre parlem*: fragment d'un dietari iniciàtic; *La lentitud del mar*: Dietari, 1989-1997); *distints registres de l'assaig* (*Incitacions*, *L'espill de Janus...*), i la crònica periodística (*Cartes de prop*). La seva prosa és hàbil, tensa, intel·ligent, amb tocs de lirisme i, de vegades, amb un to polèmic però mesurat.

COMENTARI SOBRE EL TEXT

Comprensió i anàlisi

1.1. Assenyala els elements que determinen la **situació comunicativa** del text.

- L'**emissor** (qui és?, com es presenta?, quina imatge n'obtenim?)
- Els **receptors** (qui són els destinataris de l'escrit?)
- La **varietat estàndard** (amb trets del català central, balear, valencià, nord-occidental...)
- El **registre lingüístic**:
 - contingut temàtic (general, especialitzat)
 - canal o mode (oral espontani, oral preparat, escrit espontani, escrit planificat)
 - grau de formalitat (alt, mitjà alt, mitjà, mitjà baix, baix)
 - finalitat o funció predominant (descriure, narrar, exposar, instruir, persuadir, predir, entretenir)
- El **tipus de text**: descriptiu, narratiu, conversacional, expositiu, instructiu, argumentatiu, predictiu)
- El **gènere textual** (crònica històrica, crònica informativa, crònica interpretativa)

1.2. En els enunciats que componen els textos hi trobem, aparentment, una sola veu, la del parlant o l'escriptor. En realitat, però, els textos acostumen a contenir unes altres veus (o subjectes enunciadors) que conformen el fenomen de la **polifonia enunciativa** (inclusió de les idees d'altri). Així, l'escriptor o persona que signa el text es va mostrant a favor o en contra de les idees que van afirmant altres personatges i, d'aquesta manera, va mostrant al lector el camí de la interpretació del text.

Identifica les diferents veus dels enunciats següents. Tingues en compte que pot haver-hi subjectes enunciadors indeterminats.

- estan completament d'acord que els alumnes no llegeixen. No en tenen el costum i ni tan sols en veuen la necessitat* (lín. 2-3)
- al·lega que les noves tecnologies han modificat aquesta base ancestral i que la informació (i la diversió) ara corre per altres canals* (lín. 22-25)
- sostenia que, fins al segle XIX, la xifra de gent alfabetitzada era molt exigua...* (lín. 42-43)

d) *encara recorda els temps en què, de xiqueta, les dones havien d'anar amb cànsters a la font pública* (lín. 59-60)

1.3. Aquesta crònica inclou **seqüències argumentatives**.

- En el segon paràgraf, l'escriptor, després de mostrar una de les seves **tesis** (*l'escriptura ha fet possible el món en què vivim*), fa aparèixer una **antítesi** a través d'una altra veu (lín. 22-26). Quin argument utilitza l'escriptor per rebatre en bona part aquesta antítesi? Formula'l amb paraules pròpies.
- Al principi del tercer paràgraf, l'escriptor planteja una **hipòtesi** com a argument per temperar l'alarma i la preocupació dels professors universitaris. Cita la frase en què l'expressa i després digues sobre quina base la sosté.
- Quina finalitat o funció té el quart paràgraf? Resumeix en poques paraules els principals fets que el locutor hi exposa, d'acord amb aquesta finalitat.
- En l'exposició de fets del quart paràgraf hi ha implícita una tesi de l'escriptor, que relaciona l'analfabetisme amb el subdesenvolupament. Expressa formalment aquesta **tesi implícita** per mitjà d'una oració comparativa de proporcionalitat: *Com més ..., més ...*
- Cap a la meitat del quart paràgraf apareix una **seqüència narrativa** a través de la veu de la mare de l'escriptor. Identifica aquesta seqüència i digues per què té una gran força demostrativa o probatòria de la tesi anterior.

1.4. A l'inici del cinquè paràgraf apareix el **connector textual comptat i debatut**, que assenyala on s'expressa la valoració final de l'escriptor sobre la qüestió plantejada: *La novetat, en tot cas, és aquesta. Tan nova com la nostra perplexitat davant del fet.*

- Quina és la novetat d'aquest fet respecte de segles anteriors?
- Quina actitud mostren els seus alumnes envers la lectura, malgrat haver tingut una educació escolar privilegiada?

Expressió i valoració crítica

1.5. Proposta oral. Per parelles. Considereu el fragment següent:

El 1930, la meitat de la població valenciana era analfabeta (entre les dones, el percentatge arribava al 62 %). [...] Dins del context europeu, el nostre panorama era esgarrifós, d'un subdesenvolupament endèmic, angioxant, que contrasta amb la imatge idíl·lica de tarongers, pessetes, barraques dolces i llauradors riallers que els que sí que sabien llegir (i escriure) tenien l'humor de projectar.

- a) Reflexioneu sobre aquestes qüestions:
 - Quines devien ser les causes del gran analfabetisme?
 - Per què era tan elevat l'analfabetisme entre les dones?
 - Quina és la crítica que l'autor fa als escriptors valencians de l'època?
- b) Ordeneu les vostres interpretacions per escrit, reviseu-les i exposeu-les oralment a classe per tal de contrastar-les amb les dels altres.

1.6. Proposta escrita. Desenvolupa un dels temes següents:

- a) Comenta el text que segueix i contrasta'l amb les teves experiències com a lector.

Si el llibre que llegim no ens desperta com un puny que ens colpegés el crani, per què llegim? Perquè ens faci feliços? Déu meu, també seríem feliços si no llegíssim llibres. Però el que necessitem són aquells llibres que cauen sobre nosaltres com una desgràcia i que ens fan molt de mal, com la mort d'algú a qui estimem més que a nosaltres mateixos, com el suïcidi. Un llibre ha de ser com la destrat que trenqui el mar glaçat que tenim dins nostre.

FRANZ KAFKA. Citat per GUADALUPE JOVER:
Un món per llegir. Rosa Sensat. (Text adaptat.)

- b) Els gèneres periodístics: classificació i característiques principals.
- c) El gènere de la crònica i els subgèneres principals (històrica, informativa, interpretativa).

Reflexió lingüística

1.7. El text presenta trets morfològics i lèxics que són generals en la varietat valenciana de la llengua. Per exemple: *d'un temps cap ací* (lín. 8); *si aquest fóra el cas* (lín. 26); *que sigu tan senzill* (lín. 29-30); *no és que no llegesquen llibres* (lín. 37-38); *llauradors riallers* (lín. 54); *a la seua sort* (lín. 58); *va nàixer l'any 25* (lín. 59); *de xiqueta* (lín. 59); *anar amb cànters* (lín. 60); *Mire els meus estudiants* (lín. 73); *de les seues aspiracions* (lín. 74); *són jòvens* (lín. 74); *que puga ser un plaer* (lín. 79-80).

Escriu al quadern les formes o les paraules subratllades anteriors d'acord amb la varietat estàndard del català central.

1.8. Explica per què els mots *vostés*, *estés* i *aprés* apareixen en el text amb accent tancat. Què esta-

bleix la norma general pel que fa a l'accentuació d'aquests mots?

1.9. Torna a escriure al quadern el fragment que s'inicia amb «És al segle XIX» i que finalitza amb «el costum de la lectura» (lín. 43-46) i substitueix totes les formes verbals del *present* per altres del *passat simple* o *perifràstic* (3 cops), l'*imperfet d'indicatiu* (1 cop), l'*imperfet de subjuntiu* (1 cop) i el *plusquamperfet* (1 cop), de manera que presenti cohesió temporal.

1.10. En el fragment considerat en l'activitat anterior, l'escriptor utilitza el present com un recurs estilístic per acostar els fets passats al lector. Com s'anomena aquesta mena de present?

L'ús correcte

Endarrerit -ida és el participi del verb **endarrerir**, que significa 'retardar l'execució d'una cosa' (*L'apagada de llum endarrerirà la feina*). Quan és pronominal, vol dir 'quedar-se enrere' (*Esperem-los, que s'endarrereixen. Aquest alumne s'endarrereix en els estudis*). El substantiu és **endarreriment** (*L'endarreriment d'un país. Cal pagar els endarreriments*). El verb **retardar** se sol fer servir quan indiquem especialment un concepte de temps: 'fer que alguna cosa esdevingui més tard' o 'fer més lent un moviment, un procés' (*Han retardat la sortida del tren. Retardar el procés de maduració*). El substantiu és **retard** (*El tren porta mitja hora de retard. El fred causarà un retard en la maduració dels fruits*).

1.11. Completa les frases següents amb les paraules adequades d'acord amb les explicacions del quadre anterior:

- I el meu poble no era particularment ..., en absolut.
- Pagareu un recàrrec si us ... en el pagament dels impostos.
- En comptes d'accelerar el pas com caldria, vosaltres el ...
- Els operaris porten un ... de dos dies en l'execució de les obres.
- L'... científic i tecnològic d'un país depèn de molts factors.
- Tens feina ...; encara has de fer coses que ja hauries d'haver acabat.
- Les darreres pluges han ... quinze dies les restriccions d'aigua.

Posar vol dir 'fer que una cosa sigui en un lloc' (*Ho hauries de posar en un altre lloc, que aquí fa nosa*). Cal evitar la confusió d'aquest verb amb els següents: **ficar** 'fer entrar, introduir' (*ficar-se la mà a la butxaca*); **parar** 'disposar, muntar' (*Li han parat una trampa*); **pondre** 'fer ous un animal' (*Els ocells ponen ous*) i 'un astre, passar sota l'horitzó' (*El sol s'ha post*).

1.12. Completa les frases següents amb la forma adequada d'acord amb les explicacions del quadre anterior:

- Els dinosaures eren ovípars, és a dir, ... ous.
Quan el sol es ..., el cel agafa unes tonalitats molt boniques.
- Cal que et ... l'abric, que fa molt de fred. Marianna, ... taula; ...-hi unes tovalles netes.
- Ara sí que l'ha feta bona en Pau: s'ha ... de peus a la galleda; sempre es ... on no el demanen. Això em ... molt nerviós.
- Van ... un llit a la cambra amb un capçal magnífic. He vist un ratolí; haurem de ... una ratera. Vols caramels? Doncs ... la mà.

Frases fetes i locucions

Alter ego. 'L'altre jo.' Es diu d'una persona que substitueix una altra en tot. També s'aplica al personatge d'una obra literària o d'una pel·lícula en la qual l'autor projecta la seva pròpia personalitat.

Lato sensu. 'En sentit ampli.' Es diu de la interpretació generosa del significat d'un text, sobretot pel que fa referència a textos legals.

Sui generis. 'De la seva classe, de la seva manera.' Locució amb la qual s'acostuma a indicar el caràcter especial d'una persona o cosa.

Alea iacta est. 'El dau (la sort) està tirat.' S'utilitza com a expressió del moment de prendre una decisió de la qual hom no pot desdir-se.

Panem et circenses. 'Pa i espectacles de circ.' Aquesta frase s'empra per criticar el poble que ha perdut l'interès per la política i només desitja menjar i divertir-se.

Primum vivere, deinde filosofare. 'Primer viure, després filosofar.' S'aplica com a crítica d'aquells que passen molt de temps discutint temes abstractes i obliden les necessitats quotidianes més urgents.

1.13. Utilitza les expressions llatines anteriors en contextos comunicatius que permetin copsar-ne el sentit.

1. El text: criteris de classificació

Des del punt de vista lingüístic, entenem per **text** o **discurs** qualsevol acte comunicatiu, oral o escrit, que té un sentit unitari i complet, que es realitza dins un context determinat i que respon a una intenció concreta. En aquest sentit, un text tant pot estar format per un simple enunciat (*Alerta!*) com per una obra extensa (per exemple, la novel·la *Tirant lo Blanc*).

La **lingüística textual** és la branca de la lingüística que té com a objectiu l'anàlisi dels textos: el contingut, la forma expressiva, la intenció i els elements que formen el context comunicatiu.

1.1. La classificació dels textos

Els textos es poden classificar a partir de dos criteris bàsics:

- segons la *intenció comunicativa* amb què s'elaboren; llavors parlem de **tipus de text**;
- segons els *àmbits socioculturals* en què apareixen; aleshores parlem de **gèneres discursius**.

Tipus de text

Considerant la **intenció** o la **finalitat comunicativa**, els textos se solen classificar en set tipus: *descriptiu*, *narratiu*, *instructiu* (o *directiu*), *predictiu*, *explicatiu* (o *expositiu*), *argumentatiu* i *conversacional*. Cadascun d'aquests tipus de text respon a una manera determinada d'abordar la realitat, presenta una estructura característica i fa ús d'uns recursos expressius propis. Ho sintetitzem en el quadre següent:

Tipus de text	Finalitat	Planificació	Estructura	Trets lingüístics
Descriptiu	Informar sobre estats físics o anímics i evocar objectes i éssers vius. (<i>Com són?</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Seleccionar els centres d'interès: es ressalten uns aspectes i es prescindeix d'altres. – Associar l'objecte seleccionat a un altre de més conegut: relacions d'analogia (comparacions i metàfores). 	<ul style="list-style-type: none"> – Presentació del tema, objecte o motiu de la descripció. – Caracterització: nova informació amb l'enumeració dels trets distintius. – Situació en l'espai: de més general a més concret (o viceversa). 	<ul style="list-style-type: none"> – Substantius definidors. – Adjectius qualificatius i complements del nom. – Verbs atributius: <i>ser, estar, semblar</i>. – Verbs caracteritzadors: <i>tenir, posseir, portar...</i> – Temps verbals imperfectius: present, imperfect. – Adverbis de lloc i de manera.
Narratiu	Informar sobre fets i accions esdevinguts o imaginaris. (<i>Què va passar? / Què ha passat?</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Determinar el subjecte temàtic (<i>qui?</i>), els fets (<i>què?</i>), el temps (<i>quan?</i>), l'espai (<i>on?</i>), la manera (<i>com?</i>) i les causes (<i>per què?</i>). – Escollir el punt de vista: objectiu / subjectiu. – Ordenar temporalment els fets. 	<ul style="list-style-type: none"> – Plantejament: presentació d'un ambient i uns personatges. – Nus: progressió de la història (complicació, avaluació i reacció). – Desenllaç: resolució i moralitat final. 	<ul style="list-style-type: none"> – Temps verbals perfectius en passat. – Verbs d'acció. – Relació de temps verbals. – Connectors temporals i causals. – Adverbis de temps i de lloc.

→ En general, utilitzem la paraula *text* quan ens referim a un document escrit (un conte, una llei, un contracte...). En canvi, el mot *discurs* l'associem a l'oralitat, concretament a allò que és dit o llegit en públic sobre un assumpte d'una certa extensió (el discurs d'una inauguració, el discurs d'un polític...). Des del punt de vista lingüístic, però, *text* i *discurs* són termes sinònims.

Tipus de text	Finalitat	Planificació	Estructura	Trets lingüístics
Instructiu (o <i>directiu</i>)	Dirigir, ordenar i aconsellar. (<i>Com es fa?</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Concretar l'objectiu. – Seleccionar les accions (tasques, ordres o consells). – Jerarquitzar de manera lògica les accions del procés. – Preveure il·lustracions, gràfics, esquemes... per ajudar a interpretar les accions a realitzar. 	<ul style="list-style-type: none"> – Presentació dels materials o els elements relacionats amb el procés que se seguirà. – Procediment: enumeració de les accions i explicació de com s'ha de fer. – Consells i advertències. 	<ul style="list-style-type: none"> – Mode imperatiu – Segona persona. – Altres formes verbals: futur, present, perífrasi d'obligació... – La forma impersonal es: <i>es col·loca, s'afegeix, se serveix...</i> – Adverbis o locucions adverbials de manera.
Predictiu	Enunciar el que s'esdevindrà o pot succeir en un futur. (<i>Què passarà?</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Determinar el tema: l'àmbit en què s'inseriu la predicció. – Seleccionar les bases (senyals, proves, experiments, teories, estudis...) que permeten fer la previsió o el pronòstic. 	<ul style="list-style-type: none"> – Hipòtesis: suposicions que es fan per tal de treure'n unes deduccions. – Arguments basats en dades observables o teories científiques. – Conclusions: conseqüències en un futur. 	<ul style="list-style-type: none"> – Temps verbals: futur i condicional. – Formes d'incertesa (la probabilitat o la possibilitat): <i>potser, probablement, és probable, pot ser, és possible, segurament...</i> – Oracions condicionals: <i>si..., en cas que...</i>
Explicatiu (o <i>expositiu</i>)	Informar per fer entendre una cosa amb esperit didàctic. (<i>Per què és així?</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Fer un treball de recerca i estudi per dominar el tema. – Ordenar la informació: preparar un esquema i subdividir la informació en apartats i subapartats. – Seleccionar exemples i il·lustracions didàctiques. 	<ul style="list-style-type: none"> – Introducció: presentació del tema. – Desenvolupament: exposició detallada i ordenada dels coneixements sobre el tema. – Conclusió: síntesi final. 	<ul style="list-style-type: none"> – Terminologia específica. – Nexes de causa, conseqüència i finalitat. – Nexes comparatius. – Connectors explicatius per especificar, ampliar, equiparar i exemplificar. – Connectors de contrast i introductors de síntesi.
Argumentatiu	Exposar opinions, rebatre, convèncer o persuadir. (<i>Què penso? / Què et sembla?</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Aclarir l'objectiu: quina tesi o proposició es vol que accepti el receptor. – Escollir les premisses (principis bàsics que es consideren acceptats com a certs) i els arguments (raonaments lògics o persuasius) més adequats per convèncer el receptor. 	<ul style="list-style-type: none"> – Exposició de la tesi o la idea que es vol demostrar o defensar. – Demostració: es presenten les premisses i els arguments que demostren la tesi. – Conclusió: síntesi i reafirmació de la tesi que s'ha demostrat. 	<ul style="list-style-type: none"> – Verbs que expressen causa (<i>causar, ocasionar...</i>) i conseqüència (<i>resultar, implicar...</i>). – Verbs declaratius: <i>opinar, afirmar, aduir...</i> – Verbs referits al coneixement: <i>deduir, demostrar, concloure...</i> – Marcadors d'ordre: <i>en primer lloc, en segon lloc, finalment.</i>
Conversacional	Intercanviar informacions entre dos o més interlocutors. (<i>Què dius? / Què diuen?</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – Escoltar amb interès. – Respectar els torns de paraula: cedir la paraula, esperar el torn per parlar, intervenir en el moment adequat... – Seguir el fil de la conversa: no desviar-se del tema. – Acompanyar la conversa amb els codis no verbals adequats: el gest, la mirada, el moviment i la posició del cos... 	<ul style="list-style-type: none"> – Obertura: salutació, fórmules de cortesia. – Preparació: orientació de la conversa cap a un tema determinat. – Desenvolupament del tema: intercanvi d'opinions, informacions, impressions... – Conclusió: acords, desaccords, propostes... – Tancament: comiat, fórmules de cortesia. 	<ul style="list-style-type: none"> – Fórmules: salutacions, excuses, agraïments, comiats... – Modalitats primàries (asseveració, interrogació, exhortació) i secundàries (exclamació, dubte, desig). – Codis no verbals (gestualitat). – Riquesa d'entonacions. – Inversions, omissions, reiteracions... – Pronoms personals i demostratius dèctics.

Malgrat que hi ha textos que pertanyen íntegrament a un dels models que hem vist, és freqüent que els **textos** incloguin **tipologies diverses**; és a dir, que, tot i pertànyer globalment a un dels tipus esmentats, presentin també **seqüències** que pertanyen a uns altres models de text. Per exemple, la *crònica periodística* tindrà, probablement, una forma global expositiva, encara que podrà contenir seqüències narratives, descriptives, argumentatives, etc., segons les intencions comunicatives de l'autor. És el cas del text de la lectura d'aquesta unitat (*Un món que s'abandona*), en què l'escriptor no es limita a l'exposició de fets concrets, sinó que també hi enclou arguments, reflexions i seqüències narratives, ja que es tracta d'una crònica interpretativa (els fets exposats s'interpreten i es valoren). Per exemple:

<i>Si hi ha una cosa en què els professors universitaris de Barcelona, de totes les universitats, públiques i privades, estan completament d'acord és en aquesta: els alumnes no llegeixen. No en tenen el costum i ni tan sols en veuen la necessitat.</i>	Seqüència expositiva
<i>El professorat té dret a preocupar-se, perquè, fins ara, la lletra, impresa o manuscrita, ha sigut el vehicle principal de tota civilització.</i>	Seqüència argumentativa
<i>En el meu [poble], l'aigua potable va arribar als anys 30. Ma mare, que va néixer l'any 25, encara recorda els temps en què, de xiqueta, les dones havien d'anar amb cànters a la font pública, per a beure, per a cuinar, per a rentar-se, per a netejar la casa, etcètera. Hi havia un carreig de recipients i una sociabilitat aquàtica fenomenals, un dia rere l'altre.</i>	Seqüència narrativa

1.2. Gèneres discursius

Considerant els **àmbits socioculturals** en què apareixen, els textos es poden classificar en un nombre indefinit de **gèneres discursius**. Cada àmbit laboral, cada disciplina, cada grup social o professional i cada moment històric produeix els seus propis gèneres. Pensem, per exemple, en formes textuals pròpies de la justícia (sentències), de la ciència (articles científics), de la medicina (diagnòsis mèdiques), de l'economia (auditories) o dels nous canals de comunicació (missatges de text o SMS). Els gèneres discursius, doncs, són **formes textuals particulars** que utilitzem per resoldre gran part de les tasques que hem de dur a terme en l'àmbit social, en l'àmbit laboral o bé en la disciplina (o matèria d'estudi) a què ens dediquem.

Els gèneres se solen classificar per **àmbits d'ús**. Per exemple: els gèneres *periodístics* (notícia, reportatge, editorial, columna), els *acadèmics* (apunts, exàmens, treball de recerca), els *jurídics* (lleí, decret, ordre), els *judicials* (demanda, sentència, recurs), els *administratius* (instància, certificat, sol·licitud), els *comercials* (carta, factura, catàleg), els *científics* (tesi doctoral, monografia, article), els *literaris* (novel·la, conte, diari), etc. Entre els gèneres orals (o escrits per ser oralitzats) podem esmentar el pregó de festa major, el discurs polític o el butlletí informatiu de ràdio o televisió.

La majoria de textos són el resultat de la combinació d'un gènere discursiu i d'un o diversos tipus de text. Atès que el **propòsit comunicatiu** és determinant en la caracterització d'un gènere (formar bons professionals, incrementar el coneixement, persuadir l'auditori, etc.), el quadre de la pàgina següent estableix algunes relacions genèriques, més o menys estables, entre gèneres i tipologia textual.

► El concepte de **gènere** prové de la retòrica clàssica (gèneres *judicials* i *deliberatius*) i de la tradició literària (gènere *èpic*, *dramàtic* i *líric*).

El pregó de festa major és un gènere oral. En la imatge, el periodista i actor Queco Novell fa el pregó de la Festa Major del barri de Gràcia de Barcelona de 2008.

Tipus de text	Descriptiu	Narratiu	Instructiu	Predictiu	Explicatiu	Argumentatiu
Propòsit	Identificar.	Informar.	Fer fer.	Preveure.	Formar.	Persuadir.
Gèneres discursius	<ul style="list-style-type: none"> – Retrat literari. – Guies turístiques. – Llibres de viatge. – Reportatges. 	<ul style="list-style-type: none"> – Notícies. – Novel·les i contes. – Llibres d'història. – Biografies. – Cròniques de successos. 	<ul style="list-style-type: none"> – Instruccions d'ús. – Primers auxiliis. – Receptes de cuina. – Normes legals. – Regles de jocs. 	<ul style="list-style-type: none"> – Previsions meteorològiques. – Previsions socioeconòmiques. – Pronòstics. 	<ul style="list-style-type: none"> – Diccionaris. – Enciclopèdies. – Manuals escolars. – Conferències. – Articles divulgatius. 	<ul style="list-style-type: none"> – Articles d'opinió. – Crítiques d'espectacles. – Discursos polítics. – Anuncis publicitaris.

Activitats

1.14. Llegeix els quatre textos que hi ha a continuació i digues per a cadascun:

- a) La tipologia textual que hi predomina.
- b) El gènere discursiu a què pertany.

Després, redacta un comentari en què justifiques les respostes. Segueix aquest model:

El text ... és, globalment, de tipologia ..., ja que té com a finalitat ... i presenta elements estructurals i característiques lingüístiques pròpies d'un text ... Per una altra part, si considerem l'àmbit d'ús en què sol aparèixer (...) i el propòsit comunicatiu que manifesta (...), podem afirmar que és un gènere ... (*periodístic, sociosanitari, acadèmic*), concretament es tracta d'un / d'una ...

Pel que fa als aspectes estructurals, el text consta dels elements següents: en primer lloc, ... (línies ...), en què ... (*explica, presenta, exposa, enumera, demostra*); en segon lloc, ... (línies ...), en què ...; en tercer lloc, ... (línies ...), en què ... I amb relació als trets lingüístics característics dels textos de tipus ..., podem comprovar que hi ha abundància de ... (per exemple, ...).

En definitiva, aquest text és una forma textual particular que s'utilitza per ... els receptors que ...

Text 1

purí BIOL/ZOOT Líquid que s'escola del femer. Procedeix sobretot de l'orina dels animals domèstics estabulats, més o menys diluïda en aigua i barrejada amb femta. És un adob natural pobre en àcid fosfòric,

però de contingut apreciable en nitrogen i en potassi, que s'utilitza per adobar els camps de conreu. Un excés de purins, més dels que el terreny necessita, ocasiona problemes mediambientals per l'excessiva concentració de nitrogen al sòl. L'abocament incontrolat de purins provoca la contaminació d'aqüífers, i també efectes sobre la qualitat de l'aigua de recursos fluvials.

Text 2

CIÈNCIA I TECNOLOGIA

Tres, dos, un... Big Bang!

La posada en funcionament del nou accelerador de partícules més ambiciós del món, el gran col·lisionador d'hadrons, l'LHC (Large Hadron Collider), permetrà obtenir, probablement, informació sobre els components fonamentals de la matèria, i ampliarà el nostre coneixement d'elements més infinitament petits a l'interior dels àtoms, però també de la immensitat de l'Univers. I amb les colossals quantitats d'energia alliberades en aquests xocs, hi haurà a l'accelerador concentracions i densitats d'energia immenses, comparables a les que es van generar amb el Big Bang. Segons els científics, l'LHC ens proporcionarà molta informació de la matèria i de les altes energies, però també recrearà les condicions que hi va haver just després del Big Bang. Resumint, l'accelerador de partícules pot obrir la porta a una nova era de la física, però també aportarà nous coneixements sobre el funcionament de l'Univers.

Activitats

Text 3

MALENCONIA DE LA REVOLUCIÓ

Títol: Che, el argentino, EUA, Estat espanyol, 2008

Director
Steven Soderbergh

Intèrprets:
Benicio del Toro
Rodrigo Santoro
Jorge Perrugorúa
Elvira Mínguez

ÀNGEL QUINTANA

En l'operació duta a terme per Steven Soderbergh per configurar l'experiència d'Ernesto Che Guevara en la revolució cubana i la guerrilla boliviana, hi ha uns

quants elements que resulten interessants i sorprenents. En primer lloc, Soderbergh desafia el poder de les majors quan ofereix en gran format l'apologia d'una persona non grata per a la memòria yanqui. En segon lloc, sorpren l'amplitud de l'empresa, dividida en dues pel·lícules que superen les quatre hores i mitja de durada. I en tercer lloc, és interessant el punt de vista adoptat per Soderbergh en la primera part que ara s'estrena, en la qual transforma la pel·lícula biogràfica tradicional en una obra didàctica: allò que li interessa no és tant la creació del mite d'Ernesto Guevara, sinó veure quina és la mecànica de la revolució, com s'organitzava a les muntanyes de Sierra Maestra i quin desig d'alliberament movia els revolucionaris a lluitar.

Text 4

Torçades de turmell

Què cal fer: si algú es torça el turmell caminant per la muntanya, no deixeu que es tregui la bota perquè pot ser que el peu se li infla i que després no se la pugui tornar a posar. Llavors li podeu fer un embenat per sobre del calçat, com mostra el dibuix, que permetrà al ferit arribar fins a un lloc on el puguin venir a recollir. Per caminar, s'haurà d'ajudar d'un bastó o recolzar-se en els seus companys.

Què no s'ha de fer: no utilitzeu pomada antiinflamatòria en els primers moments, perquè podeu emmascarar els símptomes i interferir en el diagnòstic del metge. Tampoc no convé embenar el turmell sense que un metge estudiï la lesió.

1.15. Llegeix el text següent, digues quines seqüències tipològiques conté i analitza'n la seqüència predominant (finalitat, estructura i trets lingüístics).

Eren gairebé les dues i estaven a punt de tancar l'oficina bancària. Era l'últim dia del termini per pagar l'impost sobre la renda. Havia d'aparcar el cotxe de seguida, però ho tenia difícil. Per fi vaig trobar un forat, però el cotxe no hi cabia del tot: mig cotxe quedava sobre el pas de vianants. Però havia d'aparcar com fos.

Quan vaig tornar, un guàrdia urbà ja havia acabat d'escriure una multa i la penjava a l'eixugapaparabrises del meu cotxe.

—Ecolti, perdoni... —vaig dir-li—. L'he deixat només un moment. Ja estic llest!

—Què vol dir amb això que ja estic llest? Que vol pagar la multa ara mateix? —va preguntar-me amb un somriure entre sarcàstic i cínic.

—No, vull dir que només l'he deixat aquí un moment, que ja me'n vaig. No voldrà pas posar-me una multa només per un moment de no res. I el cotxe no està tan mal aparcat... Fixi's en tots aquests altres... Però si només fa cinc minuts que...

—Doncs jo fa un quart d'hora que sóc aquí i el seu cotxe ja hi era.

—Bé, és que havia de fer un encàrrec molt urgent a l'oficina d'aquesta caixa i hi havia molta cua.

—Em sap molt greu, però la infracció ja està feta i la multa ja està posada. No hi valen excuses. Passi-ho bé!

I se'n va anar amb un aire de gran seguretat i determinació, propi de les autoritats que compleixen la seva missió de manera implacable.

Anàlisi de textos

2. Guia per a l'anàlisi i el comentari de text

La majoria de textos es manifesten en forma de **gèneres discursius**, els quals desenvolupen un **propòsit comunicatiu**: deixar constància dels acords d'una reunió (acta), fer un tràmit administratiu (sol·licitud), expressar sentiments (poema), fer una exposició ordenada sobre un afer (informe), divulgar el coneixement (article científic), etc.

En funció del propòsit i l'àmbit d'ús comunicatiu, l'emissor adoptarà la **forma** pròpia d'un **gènere** o d'un altre. Per exemple: si el propòsit de l'emissor (posem per cas una institució) és promocionar el turisme a la Costa Brava en un diari, probablement utilitzarà el gènere de l'anunci publicitari per comunicar aspectes atractius d'aquest indret. En canvi, si l'emissor (posem per cas un col·laborador del diari) vol donar el seu punt de vista sobre el turisme d'aquesta costa, utilitzarà un gènere periodístic d'opinió, com és ara una columna.

→ Els **gèneres discursius** són models textuais que **es transformen** al llarg del temps, **refleixen** un **àmbit cultural** específic i van **adreçats a** grups de **persones** que **comparteixen** unes **pràctiques socials** similars. Els anuncis publicitaris en són un exemple.

2.1. Les característiques dels gèneres

Cada gènere presenta unes característiques pel que fa al **contingut**, l'**estructura** i l'**estil**. Per exemple, una columna és un article periodístic en què el col·laborador d'un diari o revista expressa la seva anàlisi o punt de vista sobre qualsevol tema d'actualitat. Es diferencia d'altres gèneres periodístics perquè sol ser d'estil més «literari», és a dir, l'autor té més llibertat d'acció, que es manifesta en la forma de la redacció (pot ser una opinió amb arguments, el desenvolupament d'una anècdota o un breu relat alligador).

2.2. La imatge de l'autor i dels destinataris

Cada autor utilitza les característiques generals dels gèneres a la seva manera, i això revela alguns aspectes de la seva personalitat. Per exemple, la valoració que els lectors d'un diari fan d'un periodista no depèn solament del contingut dels seus articles, sinó també d'altres aspectes, com l'originalitat, l'enfocament periodístic o l'estil; i a partir d'aquests aspectes, els receptors es fan una determinada imatge de la personalitat de l'autor.

Per una altra part, l'autor també es forma una imatge dels destinataris als quals s'adreça, i això condiciona el contingut i alguns aspectes formals del gènere. Segons l'edat, el nivell de comprensió o el nivell de coneixements dels receptors, l'autor decideix si ha de ser planer o si pot ser complex, si cal desenvolupar més algun apartat o pot

L'escriptor Ferran Agulló va ser el primer a utilitzar, en un article el 1908, el terme Costa Brava per referir-se al litoral de Girona (entre Portbou i el riu Tordera, a Blanes).

la columna | XEVI SALA

La costa esbravada

Capbussar-se a les cales amagades de Begur és una bona manera de commemorar el centenari d'aquesta Costa Brava que alguns troben més aviat esbravada. Són aquells que han oblidat els temps en què a les platges no hi havia ni una trista paperera (no parlem ja de dutxes), quan els col·lectors vomitaven les aigües residuals al costat dels banyistes o quan només uns quants senyorejaven aquests indrets perquè no tothom tenia cotxe i vacances pagades. Era l'època de l'anomenat turisme de qualitat que ara sembla que toca enyorar, els anys previs a la massificació, quan uns quants privilegiats tenien assignat el paper estel·lar d'estiuejants i la resta s'havia de conformar a dur-los el suquet a taula i a mirar-se la festa des de lluny, com els extrems de Pandora. Els orígens de l'èxit rotund de la Costa Brava també són aquests i fan una olor que és una barreja de la suor dels qui es passaven l'agost escombrant el xalet dels senyors de Barcelona i de la crema solar que perfumava la pell de les primeres estrangeres que van mostrar-nos el camí. El turisme de qualitat, a més, és un concepte relatiu. Busques turistes de qualitat i et trobes un dels caps de la Camorra napolitana sortint d'una marisqueria. Busques turisme de qualitat i t'assabentes que, a la Gran Bretanya, als presos que tenen bona conducta els concedeixen un permís d'un parell de dies per anar a una població costanera que no esmentarem per no desprestigiari-la encara més. Per això el turisme de qualitat val més buscar-lo en la gent del país, que gastem més en restaurants i bona conducta. Potser sí que és veritat que s'han perdut les essències sorrenques i rocalloses que Agulló i Pla sublimaven als seus textos, i certament és una llàstima que hi hagi massa ciment vora el mar i massa cigarretes a la sorra, que les meduses emprenyin tant o que els pocs musclos que queden pudin a gasoil de barca; però, malgrat tot, val més cent vegades (una per cada any) una costa esbravada com aquesta que tenim que no pas una que no va existir mai.

El Punt, 16 d'agost de 2008.

sintetitzar-lo, si convé introduir informacions complementàries o pot prescindir-ne.

Si considerem la columna periodística reproduïda al costat com a exemple del que acabem de dir, l'autor presuposa que el lector copsarà el sentit figurat que dóna a l'adjectiu *esbravada*, que sabrà associar el nom *Pandora* a una pel·lícula que es va rodar a la Costa Brava el 1950, que està informat de fets recents, com la commemoració l'any 2008 del centenari del terme *Costa Brava*, que ha llegit la notícia de la detenció d'un cap de la Camorra a la població de Platja d'Aro o que té uns coneixements culturals prou sòlids per recordar l'obra del poeta Ferran Agulló i del prosista Josep Pla. En definitiva, Xevi Sala adreça la seva columna als lectors que llegeixen habitualment el diari i que tenen una cultura mitjana o elevada.

Fotograma de la pel·lícula *Pandora i l'holandès errant* (1950), d'Albert Lewin, amb Ava Gardner i James Mason, que es va rodar a Tossa de Mar. L'estrena de la pel·lícula va donar a conèixer al món la bellesa de la Costa Brava.

2.3. L'anàlisi textual

A l'hora d'analitzar un text, cal centrar l'atenció en els **aspectes** que el caracteritzen, els quals determinen que pertanyi a un gènere discursiu concret. En l'anàlisi d'un text, cal tenir en compte els aspectes *contextuals i socioculturals*, els aspectes *textuals* i els aspectes *gramaticals i lèxics*. El quadre següent pretén proporcionar una guia orientadora per analitzar textos.

Guia per analitzar un text	
<i>Aspectes contextuals i socioculturals</i>	<i>Preguntes</i>
a) Elements de l'acte comunicatiu: l'emissor, el receptor, el canal, el context situacional (espai-temps).	1. Qui és l'autor? Com es presenta? Amb quina imatge? 2. Qui és el lector? Com es presenta? Amb quina imatge? 3. Quin grau de formalitat presenta el text? 4. Quin és el canal? Quines característiques té? Com arriba als diferents destinataris?
b) Les característiques generals que el conformen.	5. A quin gènere discursiu pertany el text? 6. Com s'elabora? Com s'escriu? 7. Quan i com s'escolta o es llegeix?
c) L'àmbit sociocultural en què se circumscriu.	8. En quin àmbit social i cultural s'usa el gènere (activitat, sector, professió, disciplina, institucions)? 9. Quina funció hi fa? Per a què serveix?
<i>Aspectes textuals</i>	<i>Preguntes</i>
a) La tipologia textual i les seqüències discursives que s'utilitzen.	10. Quina tipologia textual és la predominant del gènere? Quines seqüències discursives hi apareixen (descripció, narració, exposició, argumentació, diàleg, instrucció)?
b) La forma com s'organitza.	11. Quina estructura té el gènere? Quines en són les parts o els components principals? 12. Com s'organitzen els apartats, els subapartats i els paràgrafs? Quins aspectes de coherència i cohesió textual cal destacar-hi?
c) La presència de diverses veus que utilitza l'emissor.	13. Quines veus inclou l'emissor en el discurs? Com les esmenta (discurs directe, discurs indirecte, citacions d'altres autors, proves, fonts)?
d) L'ús de recursos tipogràfics.	14. Quins recursos tipogràfics utilitza (cos de lletra, negretes, cursives, majúscules, títols interns)?
e) La utilització d'uns altres codis i de recursos no verbals.	15. Fa servir uns altres codis (matemàtica, química, lògica, informàtica)? Quins recursos no verbals usa (mapes, esquemes, dibuixos, fotografies)?
<i>Aspectes gramaticals i lèxics</i>	<i>Preguntes</i>
a) Les paraules i les frases que selecciona.	16. Hi ha termes, expressions o fraseologia especialitzada? Quins? Quin grau d'especialització tenen?
b) Les estructures sintàctiques de les oracions.	17. Quines estructures sintàctiques utilitza? Les frases, són simples o compostes, breus o llargues? Hi ha oracions en forma impersonal? Hi ha incisos? 18. Quines formes verbals hi predominen? Quins signes de puntuació usa més?
c) El grau de llegibilitat que presenta.	19. Quines dificultats de lectura presenta? Es pot comprendre amb una sola lectura?

DANIEL CASSANY: *Taller de textos*. Paidós. (Text adaptat.)

2.4. El comentari de text

Fer un comentari consisteix a expressar, oralment o per escrit, un conjunt d'observacions per tal d'**explicar** el **sentit** d'un **missatge** i donar-ne una **opinió**. En el comentari es veuen implicades tres operacions: l'**anàlisi**, la **interpretació** i la **valoració**.

Fer comentaris sobre textos per informar els altres de les nostres opinions és un fet habitual: comentem converses, notícies, paraules dels nostres companys, obres de teatre, novel·les o programes de televisió; escoltem i valorem críticament campanyes publicitàries, discursos polítics o declaracions d'una autoritat; llegim, valorem i discutim documents variats per prendre decisions, etc.

Convé remarcar que comentar un text no consisteix només a «analitzar-lo», com hem vist a l'apartat anterior, sinó també «interpretar-lo i valorar-lo». La inclusió d'aquest últim pas és fonamental, ja que és el que diferencia l'anàlisi del comentari pròpiament dit.

→ Cal partir del principi que un **text** pot tenir **múltiples significats** segons el context comunicatiu (qui parla, per què, per a qui, on i quan). Per tant, qualsevol **interpretació** que se'n faci és vàlida sempre que sigui **plausible**, és a dir, coherent, ben fonamentada i congruent amb les circumstàncies comunicatives en què s'ha originat el text.

Habilitats i operacions necessàries

El comentari de text és una tasca complexa que requereix diverses habilitats lingüístiques i operacions relacionades amb el coneixement:

- a) **La comprensió del text**, que pressuposa:
 - *Activar els coneixements previs*. Es tracta de posar en relació les idees i els coneixements que tenim prèviament amb les informacions que proporciona el text.
 - *Contextualitzar el text*. Consisteix a situar el text en l'àmbit social i cultural en què es produeix, conèixer les característiques del canal d'emissió i saber les característiques bàsiques del gènere textual.
 - *Inferir significats*. Es tracta de copsar les informacions implícites (allò que s'entén sense ser expressat formalment), les idees de l'autor i la seva intenció (què pretén que faci o opini el receptor).
- b) **La interpretació del text**, que implica:
 - *Formular i verificar hipòtesis*. Consisteix a fer-se preguntes sobre el contingut del text i comprovar si hi dóna resposta.
 - *Seleccionar dades rellevants*. Es tracta de triar aquells aspectes del text que permeten interpretar millor el pensament, la intenció o l'opinió de l'autor.
 - *Desenvolupar els punts de vista*. Consisteix a reconèixer l'opinió o el punt de vista de l'autor i contrastar-lo amb unes altres opinions o maneres de veure la realitat.
- c) **L'expressió de valoracions**, que implica:
 - *Planificar*. És una fase prèvia que consisteix a preveure la situació comunicativa (el receptor, el canal, el context situacional...), generar i seleccionar les idees adequades i organitzar-les.
 - *Textualitzar*. Consisteix a expressar amb paraules el que s'ha planificat en la fase precedent; això és, compondre oracions i paràgrafs, i connectar-los adequadament.
 - *Revisar*. Es tracta de millorar globalment el text, és a dir, ajustar-lo al model planificat, esmenar els defectes del text i corregir-ne els errors.

Resumint, comentar un text és una destresa que consisteix, bàsicament, a realitzar una triple operació: en primer lloc, l'**anàlisi** dels aspectes que caracteritzen el text com a gènere; en segon lloc, la **interpretació** dels diferents elements considerats en

l'operació anterior, i, finalment, la **valoració personal**, operació mitjançant la qual contrastem el significat del text amb els nostres coneixements, la nostra experiència i la nostra manera de pensar.

Cal afegir, finalment, que fer un comentari de text requereix temps i un procés d'elaboració lent ja que, com hem vist, s'hi veuen implicades diverses capacitats intel·lectuals. A les pàgines 362 i 363 de l'apèndix hi ha una guia amb els passos que s'han de seguir per elaborar-lo.

Activitats

1.16. Respon les preguntes següents a partir de la informació de la unitat:

- Què són els gèneres discursius?
- Quins factors determinen que l'emissor adopti la forma d'un gènere o d'un altre?
- Esmenta tres aspectes a partir dels quals els receptors es fan una determinada imatge de l'autor.
- Quins són els tres aspectes bàsics que cal tenir en compte en l'anàlisi d'un text?
- En què consisteix l'anàlisi dels aspectes textuals (o discursius) d'un text?
- En què consisteix comentar un text? Quines operacions cal seguir?
- Quines habilitats són necessàries per a la comprensió d'un text? Enumera-les i fes una breu explicació de cadascuna.

1.17. Considereu, en grups de tres, la columna «La costa esbravada» (pàgina 21) i treballeu la comprensió, l'anàlisi, la interpretació i la valoració d'acord amb les pautes següents:

Comprensió. Llegiu el text i contesteu les preguntes següents:

- Quin fet d'actualitat dóna peu o serveix de pretext a l'autor per escriure aquesta columna?
- A què es refereix quan afirma que «alguns troben [la Costa Brava] més aviat esbravada»?
- Per què considera que alguns tenen una visió distorsionada del passat d'aquest indret?
- Què pensa del concepte de «turisme de qualitat» i en quin argument es basa?
- Segons ell, on cal buscar el turisme de qualitat? Quins arguments hi aporta?
- Quina és la tesi de l'autor, és a dir, quina és la seva opinió o punt de vista?

Anàlisi. Torneu a llegir atentament el text, seleccioneu els aspectes del gènere que considereu més importants (consulteu la «Guia per analitzar un text», quadre de la pàgina 22) i doneu resposta a les preguntes que es plantegen més avall. A continuació, exposeu oralment el resultat de la vostra anàlisi.

- Pel que fa als aspectes contextuals i socioculturals, quins són destacables? Què tenen de particular?
- Quins aspectes textuals caracteritzen la columna periodística? Quins aspectes particulars presenta el text de l'autor?
- Què podem destacar dels aspectes gramaticals i lèxics del text d'aquesta columna?

Interpretació. Torneu a llegir el text i responeu les preguntes següents. En acabat, contrasteu la vostra interpretació amb la dels altres grups.

- Quin és el propòsit principal que ha dut l'autor a escriure aquesta columna?
- Quines impressions obteniu de la manera com l'autor utilitza els aspectes discursius que heu analitzat abans?
- Quina és la idea central que vol comunicar?

Valoració. Cada grup ha d'assumir el paper d'una persona diferent (un estiuellant, un habitant d'una població de la Costa Brava, un empresari hotelier, un treballador de l'hostaleria, un estudiant de turisme, etc.) que, arran d'haver llegit la columna, escriu una carta a la secció d'opinió d'un diari per expressar el seu punt de vista sobre el tema o algun dels subtemes tractats a la columna. Després d'haver planificat, textualitzat i revisat la vostra carta, llegiu-la en veu alta.

3. El resum de textos

Resumir un text implica activar quatre habilitats lingüístiques: **comprendre** les informacions que conté, **seleccionar** les informacions essencials, **copsar** com s'estructuren o s'organitzen i **expressar**, en un altre text més curt, aquestes informacions sense deformat-les i respectant l'estructura del text originari.

En el procés d'elaboració del resum d'un text, doncs, es poden distingir quatre etapes, cadascuna de les quals requereix diverses activitats, que detallem a continuació:

I. La comprensió del text	Recomanacions
<ol style="list-style-type: none"> 1. Llegir íntegrament el text amb l'objectiu de comprendre'n el significat global. 2. Determinar el típus de text: explicatiu, argumentatiu, narratiu, etc. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Busca el significat dels mots o expressions que desconeguis en un diccionari o en una enciclopèdia. 2. Fixa't en els recursos tipogràfics: negretes, cursives, paràgrafs, títols, subtítols, etc.
II. La selecció de les informacions del text	Recomanacions
<ol style="list-style-type: none"> 1. Destriar les informacions principals de les secundàries i dels exemples que les expliquen o il·lustren. 2. Delimitar les parts del text que tenen una unitat significativa (sovint, el paràgraf s'organitza al voltant d'una idea principal, però no sempre). 3. Posar en relleu els connectors que cohesionen i articulen el text (pàgina 81) per ordenar, afegir, emfasitzar, desenvolupar, resumir, oposar, indicar causa o conseqüència. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Subratlla els mots o les expressions per posar en relleu les idees principals (subratlla més aviat poc). En acabat, fes una lectura dels fragments subratllats per comprovar que la selecció feta reflecteix el contingut essencial del text. 2. Traça claus al marge del text per delimitar-ne les unitats significatives. 3. Encercla els connectors i, si és el cas, fes explícits els connectors sobreentesos, no formulats per l'autor.
III. La representació de l'estructura del text	Recomanacions
<ol style="list-style-type: none"> 1. Redactar un títol per a cada informació essencial, a partir dels mots i de les expressions subratllades. 2. Representar gràficament l'ordre dels títols per mitjà d'un esquema, de manera que posi en relleu la jerarquia de les parts (unitats significatives) i de les informacions que enclouen les parts. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Els títols han de ser breus i clars (sovint caldrà expressar els fragments subratllats a través d'una forma diferent perquè resultin més breus). 2. L'esquema ha de representar visualment les parts a través d'una forma gràfica, que pot ser amb números, lletres, arbres, claus, etc.
IV. La redacció del resum	Recomanacions
<ol style="list-style-type: none"> 1. Redactar un esborrany reduït a l'essencial les informacions del text i deixant de banda els detalls i les anècdotes. 2. Respectar l'estructura del text originari (l'ordre i la jerarquia de les idees). 3. Relacionar les informacions amb els connectors del text originari (o amb altres de sinònims) i amb la puntuació adient. 4. Comprovar que el resum és fideli al text originari i que té l'extensió desitjada (aproximadament, la meitat del text originari). En acabat, passar-lo en net, després d'haver fet les correccions necessàries. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. El resum no ha de consistir simplement a ajuntar els fragments subratllats; ha de ser un text nou, redactat íntegrament per tu. 2. S'ha de poder comprendre perfectament el resum sense haver de recórrer al text originari. 3. El resum ha de ser redactat completament (no pot ser un text telegràfic ni amb abreviatures). 4. El resum, a diferència del comentari, no pot ser una interpretació subjectiva del text ni ha de contenir cap valoració personal. 5. No s'han d'introduir al resum expressions com ara <i>l'autor pensa...</i>, <i>l'autor afirma...</i>, <i>l'autor conclou...</i>

3.1. Exemple de resum d'un text

En l'exemple següent, observa que els **fragments** subratllats són **discontinus** i, tot i això, es pot fer una lectura d'aquests fragments que resulta comprensible. D'altra banda, fixa't que els sis paràgrafs del **text original** es poden agrupar en **tres unitats significatives**, a partir de les quals es construeixen els **tres paràgrafs** de què consta el **resum**.

Magnífica capacitat d'imitar	Esquema	Text resumit
<p><u>Una de les grans aptituds humanes és la capacitat imitadora. (Però) la imitació, avui dia, no té gaire prestigi i acostuma a ser menystinguda –o durament condemnada– en el món artístic, literari, musical. Cal tenir en compte que en els temps de la pintura clàssica la imitació no era cap pecat, (al contrari). Els alumnes rebien classes dels grans mestres, treballaven en els seus tallers i procuraven copiar la seva manera de pintar. Copiar perfectament era un mèrit professional, i els pintors famosos estaven orgullosos de formar «escola».</u></p> <p><u>(En canvi) el que avui es valora és l'afany d'originalitat. «El que fa aquest artista no té precedents» és una afirmació que suposa un gran elogi. (Però) això, que em sembla cert en l'àmbit dels artistes –que sovint s'autoconsideren «creadors»–, no és així en altres camps, com en l'educatiu i el social.</u></p> <p><u>Els mestres no cal que siguin originals, sinó que se'ls demana que siguin eficaços, comprensius, capaços d'ensenyar o d'educar d'acord amb uns principis de qualitat que seria desitjable que compartissin totes les escoles. El crèdit dels qui exerceixen molts oficis –fusters, terapeutes, xofers, notaris...– neix del seu rigor. L'originalitat personalista pot incapacitar per fer adequadament la feina.</u></p> <p><u>«Trencar moillos» és l'aspiració que manifesten en entrevistes bastants grups juvenils de música. És una ambició respectable. (Però) penso que l'originalitat no s'aconsegueix per una il·lusió voluntat pròpia. (Sinó) que quan es produeix és per uns factors imprevisibles, arrelats en la misteriosa construcció d'una personalitat. Podríem parlar, per entendre'ns, d'un cert geni innat. Una raresa.</u></p> <p><u>La imitació, (en canvi) és una llei natural i una eina de la intel·ligència. Els nens i les nenes no aprendrien res, a l'escola, si no sabessin imitar. I els adults no podrien ocupar un lloc de treball.</u></p> <p><u>Hi ha un fenomen curiós que tothom deu haver observat. En un moment determinat, ens adonem que els fills comencen a gesticular com el pare, que abaixen o aixequen el cap de la mateixa manera. Hi ha uns tics que no semblen justificables per l'herència genètica. (Sinó) que semblen el resultat de la convivència. Hi ha animals que es camuflen imitant fulles per defensar-se. N'hi ha d'altres que aprenen a volar imitant els pares. Els humans som uns animals d'imitació que hem convertit aquesta capacitat en la nostra indispensable col·laboradora diària.</u></p> <p>JOSEP MARIA ESPINÀS. Publicat a El Periódico el 8 de setembre de 2008.</p>	<p>Esquema</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. La capacitat imitadora és una de les grans aptituds humanes. <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Avui té poc prestigi en el camp artístic: es valora l'afany d'originalitat. 1.2. Abans, copiar perfectament era un mèrit professional dels artistes. 1.3. En altres camps (educatiu i social), no es valora l'originalitat. <ol style="list-style-type: none"> 1.3.1. Els mestres han d'educar d'acord amb uns principis de qualitat. 1.3.2. El crèdit del qui té un ofici neix del seu rigor professional. 1.3.3. L'originalitat pot incapacitar per fer adequadament una feina. 1.4. L'originalitat és una ambició respectable, però: <ol style="list-style-type: none"> 1.4.1. L'originalitat no s'aconsegueix per voluntat pròpia; és imprevisible, fruit d'un geni innat. 1.4.2. La imitació és una llei natural, una eina de la intel·ligència. 2. Fenomen observable: certs comportaments són resultat de la imitació, no pas de l'herència genètica. 3. Els humans, animals d'imitació: la col·laboració d'aquesta capacitat ens és indispensable. 	<p>Text resumit</p> <p>La capacitat d'imitació és una de les grans aptituds humanes. Però, actualment, no té gaire prestigi en el món artístic, contràriament al que passava abans, quan una còpia perfecta era tot un mèrit de l'artista. En canvi, avui es valora molt més l'originalitat. Però aquest elogi de l'originalitat no es pot aplicar en altres camps, com en l'educatiu i el social: als mestres, se'ls exigeix que eduquin segons uns principis de qualitat; als qui fan un ofici, se'ls demana rigor professional. Així doncs, l'originalitat personalista pot portar a ser un professional incompetent.</p> <p>Si bé l'originalitat és una ambició respectable, cal tenir en compte que no s'aconsegueix per voluntat pròpia, sinó que depèn de factors imprevisibles, com l'aparició d'un cert geni innat. En canvi, la imitació és una aptitud natural de la qual ens servim tots per aprendre i fer la feina ben feta.</p> <p>Podem observar, finalment, que molts dels nostres comportaments no s'expliquen per factors hereditaris, sinó que resulten de la imitació de les persones que ens envolten. En definitiva, les persones som uns animals imitadors, i la col·laboració d'aquesta capacitat d'imitació és indispensable per viure.</p>

Activitats

1.18. Elabora un resum del text que hi ha a continuació. Per fer-ho, segueix el procés indicat: a) fes una lectura comprensiva del text; b) subratlla'n les idees essencials; c) encercla-hi els connectors (o articuladors); d) traça claus verticals per marcar-hi les unitats significatives que conté; e) elabora un esquema que reflecteixi l'estructura del text; f) redacta'n el resum (aproximadament, la meitat del text originari).

L'expressió facial

Els signes facials tenen un paper clau en la comunicació. Només cal veure com en les converses telefòniques l'absència d'aquestes expressions fa minvar significativament el nombre d'elements a disposició del receptor per a interpretar els missatges. Aquestes expressions són, també, els indicis més precisos de l'estat emocional d'una persona. Així, interpretem l'alegria, la tristesa, la por, la ràbia, la sorpresa, el fàstic o l'afecte per la simple observació dels moviments de la cara del nostre interlocutor. Certament, és veritat que hi ha casos en què l'expressió de la cara resulta ambigua, i aleshores les interpretacions poden ésser d'allò més diverses. A cops, la persona cerca aquesta ambigüitat, a fi de neutralitzar, interiorment, tota mena de sentiments i donar la impressió d'objectivitat, perquè la situació s'hi escau. És el cas dels jutges, per exemple, que tractaran de fer veure que no prenen part en la situació comunicativa més que des de l'objectivitat. Quan actuen com a jutges, no els veureu mostrar cara ni de sorpresa, ni d'alegria, ni de tristesa, ni d'entusiasme.

Probablement el punt més important de la comunicació facial el trobarem als ulls, el focus més expressiu de la cara. El contacte ocular és un senyal clau en la nostra comunicació amb les altres persones. Així, la longitud de la mirada, és a dir, la duració del contacte ininterromput entre els ulls, suggereix una munió de missatges. Sabem que per a percebre un objecte o una persona, n'hi ha prou de mirar de 0,15 a 0,25 segons de temps. Si els nostres ulls i els d'un estrany entren en contacte durant un o dos segons, no més, probablement ambdós rebem i interpretem el missatge del contacte més o menys així: «et veig, no et conec, i no tinc

ganes de comunicar-me amb tu, t'ignoro...». Si la mirada és considerablement més llarga, més de 3,5 segons, el missatge ja pot ésser: «t'he vist algunes vegades i em recordo de tu», o bé: «et miro amb interès i m'agradaria molt d'entrar en contacte amb tu». El galanteig, l'enamorament i, en general, les interaccions plenes d'afecte depenen força de l'habilitat en l'ús del contacte ocular.

També pot esdevenir comunicatiu el fet d'evitar sistemàticament el contacte ocular. En evitar-lo, pot voler dir: «no m'agrades, i no vull saber res de tu», o «sóc tímid i estic una mica cohibit», o «tu tens un estatus massa elevat perquè resisteixi la teva mirada»... Naturalment, pel contacte ocular tot sol no ens podem fer una idea exacta del pensament o dels sentiments d'una altra persona, però no hi ha cap dubte que rebem un impacte important, i se'ns donen indicis suficients per saber si la comunicació pot iniciar-se, continuar o bé si no hi ha possibilitats d'establir-la.

SEBASTIÀ SERRANO: *De l'amor als signes*. Promociones y Publicaciones Universitarias.

1.19. Subratlla les idees principals del text de la lectura inicial d'aquesta unitat (*Un món que s'abandona*, pàgina 9) i fes-ne el resum. Per fer-lo, tingues en compte l'esquema que mostra l'estructura o l'organització del text (el trobaràs al CD que acompanya el llibre).

1.20. Intercanvia el resum que has fet de la lectura inicial d'aquesta unitat amb un company o una companya de classe i valora'l del 0 al 4 amb relació a cadascun dels aspectes següents:

- reduïx a l'essencial les informacions del text originari;
- distribueix en paràgrafs les unitats o parts significatives que conté el text;
- respecta l'estructura del text (ordre i jerarquia de les informacions);
- relaciona les informacions amb els connectors i la puntuació adients;
- és fidel al text originari;
- té l'extensió desitjada.